

แนวคิด ทฤษฎี การบังคับใช้กฎหมายกับ ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

ปัญหาอาชญากรรมเกี่ยวกับการฟอกเงินเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในทุกประเทศ และเป็นปัญหาที่ยิ่งทวีความรุนแรงก่อให้เกิดความเสียหายนานัปการ ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน การประกอบอาชญากรรมก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าจะมีกฎหมายบัญญัติลงโทษอย่างเด็ดขาดก็ตาม แต่ผู้ประกอบอาชญาเองก็ได้รับผลตอบแทนที่สูงคุ้มค่าน่าเสี่ยง เมื่อถูกปราบปรามมากขึ้น ก็เกิดมีการวางแผนหลบซับซ้อนจากการกระทำความผิดเพียงกลุ่มเล็กๆ ขยายออกเป็นขบวนการ หรือองค์กรซึ่งการประกอบอาชญากรรมในลักษณะเช่นนี้ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบ เศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก การควบคุมปัญหาอาชญากรรมดังกล่าวในระยะแรกมัก มุ่งเน้นไปที่มาตรการทางกฎหมายเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นทั้งในด้านป้องกันและด้านปราบปราม ตลอดมา เพื่อจัดการกับอาชญากรรมรอบด้าน อย่างไรก็ตาม กฎหมายอาญาภายในของ ประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ยังคงบัญญัติเรื่องความรับผิดทางอาญาที่มุ่งจัดการกับการกระทำ ความผิดตามลำพังของบุคคล แต่จะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เพียงพอต่อการจัดการกับ ต้นตอหรือผู้ที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดที่แท้จริง ประกอบกับกฎหมายอาญาถือหลักการ นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยโทษที่ใช้ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดก็ด้วยการจำคุก และการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ที่บัญญัติให้การริบทรัพย์สินเป็นโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด อย่างหนึ่ง กล่าวคือ จะริบทรัพย์สินของจำเลยได้ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ ความผิดและศาลพิพากษาให้ริบทรัพย์เท่านั้น

ปัญหาสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาชญากรรมเกี่ยวกับการฟอกเงิน คือ เรื่องการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลย สืบเนื่องมาจากการที่ศาลไทยมีหลักเกณฑ์ การพิจารณาพิพากษาคดีโดยถือตามระบบระบบกล่าวหา ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 บัญญัติว่า "คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุน คำคู่ความของตนให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น..." อันเป็นไปตามหลักทั่วไป เกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ที่ว่า "ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ" ประกอบกับประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ได้บัญญัติว่า "ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนัก พยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและ จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่

ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้วางหลักการพิจารณาคดีอาญาไว้ว่า ฝ่ายโจทก์เป็นผู้มีภาระที่จะต้องนำพยานหลักฐานต่างๆ ไม่ว่าจะพยานเอกสาร พยานบุคคล พยานวัตถุ หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ มาสืบให้ศาลเห็นว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ตามฟ้อง ศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ แต่หากโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้เนื่องจากไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะนำสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริงศาลก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย โดยศาลจะต้องพิพากษายกฟ้อง ตามนัยยะของมาตรา 185 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นเมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับลักษณะ การประกอบอาชญากรรมเกี่ยวกับการฟอกเงินแล้วพบว่า การกระทำความผิดมีวิธีการที่สลับซับซ้อนอย่างมากเพราะผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานในด้านนั้นๆ จึงอาศัยโอกาสและช่องว่างของกฎหมายประกอบอาชญากรรมขึ้นเพื่อมุ่งหวังที่จะได้ผลประโยชน์ตอบแทนจำนวนมหาศาล และจากการที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมีประสบการณ์เฉพาะด้านเป็นอย่างดีนี้เองที่ทำให้สามารถลบล้างหรือหลักฐานในการกระทำความผิดต่างๆ ที่จะสาวมาจนถึงตัวผู้กระทำความผิด จุดนี้เองที่ส่งผลให้การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ถึงความผิดของอาชญากรจึงเป็นเรื่องยาก หากเรายังคงนำหลักการที่ให้โจทก์มีภาระการพิสูจน์และนำสืบพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนกับคดีประเภทนี้ย่อมก่อให้เกิดภาระแก่ฝ่ายโจทก์เป็นอย่างมาก

ในบทนี้จะขอกล่าวถึง ปัญหาในการพิสูจน์ความผิดทางอาญา และความมุ่งหมายในการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้กระทำความผิด รวมถึงมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา เพื่อแสดงให้เห็นว่ากระบวนการในการพิสูจน์ความผิดที่ให้โจทก์ต้องรับภาระหนักเกินไปและการดำเนินการ โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งลงโทษทางอาญา เช่น โทษจำคุกหรือโทษปรับ ไม่เหมาะสมที่จะนำมาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

2.1 การบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

2.1.1 ความหมายขององค์กรอาชญากรรม

ก่อนที่จะกล่าวถึงการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินนั้น จะต้องทราบถึงความหมายและลักษณะของการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เสียก่อน ในที่นี้ขอกล่าวถึงการดำเนินขององค์กรอาชญากรรม โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “องค์กรอาชญากรรม” ไว้หลายท่าน ดังนี้

องค์กรอาชญากรรม หมายถึง อาชญากรรมที่อาชญากรได้รวมตัวเข้าด้วยกัน ตามสายการบังคับบัญชาในรูปแบบขององค์กร โดยจัดการวางแผนและดำเนินงานเพื่อประกอบ ธุรกิจผิดกฎหมายประเภทต่างๆ อย่างมีระบบเป็นขบวนการ บางครั้งถ้าจำเป็นก็จะใช้วิธีรุนแรง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีอิทธิพลทางการเงิน เศรษฐกิจและการเมืองหนุนหลังหรือให้ความร่วมมือ ทำให้ประกอบการทุจริตต่างๆ ได้สะดวก¹

องค์กรอาชญากรรม หมายถึง การที่คณะบุคคลรวมตัวกันกระทำความผิด เกี่ยวกับธุรกิจการเงิน ในการรวมตัวกันจะมีการจัดการบริหารอย่างเป็นทางการ และมีประสิทธิภาพ การกระทำความผิดที่เป็นองค์กรนี้จึงยากแก่การจับกุมปราบปราม²

องค์กรอาชญากรรม หมายถึง กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ซึ่งมีการจัดตั้งและ รวมกลุ่มกันระยะเวลาหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ (serious offence) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงินหรือทางวัตถุอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม³

องค์กรอาชญากรรม หมายถึง องค์กรที่ประกอบไปด้วยสมาชิกที่เข้าร่วม เป็นจำนวนมาก โดยการเข้าร่วมกันนั้นมีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นระบบและขั้นตอน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วองค์กรดังกล่าวจะประกอบกิจการที่ผิดกฎหมาย มีการบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น โดยสมาชิกองค์กรจะต้องมีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ และรักษาความลับขององค์กรเป็นอย่างดี มีการใช้สัญลักษณ์ในการติดต่อและประสานงานกันระหว่างสมาชิกองค์กร⁴

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนเห็นว่า องค์กรอาชญากรรม หมายถึง การรวมกลุ่มของ บุคคลซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกที่รวมตัวกันอย่างมั่นคงถาวร มีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำการ อันเป็นความผิดกฎหมายอาญาและมีกำหนดโทษไว้ มีระบบและโครงสร้างการทำงาน ที่สลับซับซ้อนเป็นขั้นตอน มีการควบคุมบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหา อำนาจและผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีการเตรียมการ การพยายาม และลงมือกระทำความผิด ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่ปัจจุบันมี การลงมือกระทำความผิดต่อเนื่องกันในประเทศหนึ่งหรือหลายประเทศ ส่วนใหญ่การกระทำของ อาชญากรมักจะเกี่ยวข้องกับประกอบธุรกิจผิดกฎหมายหลายๆ อย่าง โดยมีธุรกิจที่

¹ โสภ ชาติวัฒน์, อาชญากรรม ปัญหาที่ควรแก้ไขในสังคมปัจจุบัน, พิมพ์ครั้งที่ 1(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2537), หน้า 6.

² นวลจันทร์ ทัดสินชัยกุล, อาชญากรรม (การป้องกัน : การควบคุม), พิมพ์ครั้งที่ 1(นนทบุรี: พรทิพย์การ พิมพ์), หน้า 234.

³ United Nation Convention Against Transnational Organized Crime, Article 2(a).

⁴ Harry E. Allen and Paul C. Friday, Crime and Punishment, (New York: Macmillan, 1981), p 178.

ถูกกฎหมายบังหน้าอยู่ เพื่อให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าตนมีฐานะร่ำรวยขึ้นเนื่องมาจากการประกอบธุรกิจที่ถูกกฎหมาย การดำเนินการภายในองค์กรจะมีสายงานการบังคับบัญชาที่เป็นระบบ มีการแบ่งหน้าที่กันทำระหว่างสมาชิกในองค์กรอย่างเป็นระบบ

2.1.2 ระดับการพิสูจน์

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา มีประเด็นที่สำคัญอยู่ว่า ระดับการพิสูจน์ในแต่ละคดีมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าอยู่ชั้นตอนไหนของการดำเนินกระบวนการพิจารณา กล่าวคือ หากเป็นการดำเนินคดีแพ่ง โจทก์เพียงพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานของตนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่าของจำเลย (preponderance of the evidence) ก็เพียงพอที่ศาลจะลงโทษจำเลย หรือในการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากรัฐธรรมนูญวางหลักว่าให้ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด การพิสูจน์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องโจทก์เพียงแต่นำพยานหลักฐานเข้าสืบแสดงให้ศาลเห็นว่าคดีของตนมีมูลพอที่จะรับประทับฟ้องไว้พิจารณา แต่หากเป็นในชั้นพิพากษาโจทก์ต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (proof beyond reasonable doubt) ว่าจำเลยได้กระทำความผิดศาลจึงจะลงโทษจำเลยได้ เพราะหากมีข้อสงสัยต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยอันเป็นหลักสากลยอมรับกันโดยทั่วไป

2.1.3 ภาระการพิสูจน์ในคดีอาญา

กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นสืบพยานของศาล ภายหลังจากที่ศาลได้รับฟ้องในคดีแพ่งและประทับฟ้องในคดีอาญาแล้ว ปัญหาที่คู่ความจะนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลมีอยู่ 2 ประเภท คือ ปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริง

ปัญหาข้อกฎหมาย คือ ปัญหาที่ศาลจะเป็นผู้นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาใช้ในการวินิจฉัยคดีเอง คู่ความไม่ต้องนำสืบพยานหลักฐาน

ปัญหาข้อเท็จจริง คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่เกี่ยวกับข้อกฎหมาย ศาลไม่อาจใช้ความรู้ตามบทบัญญัติของกฎหมายมาวินิจฉัยปัญหาได้เอง ประเด็นของปัญหาข้อเท็จจริงนี้ก็คือ ข้อความที่มีการกล่าวอ้างกันนั้นเป็นเรื่องเท็จหรือเรื่องจริง ซึ่งการที่ศาลจะทำการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยการสืบพยานเพื่อพิสูจน์หาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นว่า ความจริงเป็นเช่นไร

ในคดีอาญาแม้จะไม่มีข้อฟ้องสถาน ไม่มีข้อกำหนดประเด็นข้อพิพาทและภาระการพิสูจน์อย่างเช่นคดีแพ่ง แต่ประเด็นข้อพิพาทและภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาย่อมมีอยู่

เสมอ โดยส่วนใหญ่แล้วการวินิจฉัยคดีของศาลล้วนแล้วแต่ต้องมีการกำหนดหลักให้ภาระการพิสูจน์ในชั้นพิจารณาของศาลว่าเป็นหน้าที่ของผู้กล่าวหาหรือโจทก์ และให้สิทธิต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเพื่อแสดงข้อเท็จจริงหรือความบริสุทธิ์ของตน ปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องอาศัย การสืบพยานหลักฐานนี้เองที่กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์และข้อกำหนดที่จะต้องปฏิบัติในการสืบพยาน โดยมีการกำหนดภาระการพิสูจน์ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องพิสูจน์ ผู้ปฏิเสธหามีหน้าที่นำสืบไม่”⁵ หลักทั่วไปเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ถือเป็นหลักสำคัญในการสืบพยานทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา

แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรดังจะเห็นได้จากมีประมวลกฎหมายต่างๆ แต่ในส่วนของภาระการพิจารณาคดีของศาลในคดีอาญายังคงค่อนข้างไปในระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา ซึ่งแนวปฏิบัติของศาลไทยใช้ 2 คำรวมๆ กัน คือ ภาระการพิสูจน์ หมายถึง หน้าที่ของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาลเพื่อให้ศาลเห็นจริงตามข้อกล่าวอ้างของตน⁶ ส่วนหน้าที่นำสืบก่อน หมายถึง หน้าที่ของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่จะต้องนำสืบพยานหลักฐานของตนก่อนคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

เมื่อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” อย่างไรก็ตาม เรื่องภาระการพิสูจน์ในคดีอาญานั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำบทบัญญัติของมาตรา 84/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้กับคดีอาญาโดยอนุโลมโดยอาศัยมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁷

หลักกฎหมายในการพิจารณาคดีอาญานั้น กฎหมายไว้วางมาตรฐานในการสืบพยานไว้ถึงชั้นฝ่ายโจทก์มีหน้าที่ต้องสืบพยานให้ศาลเห็นจนปราศจากข้อสงสัย เหตุผลที่กฎหมายอาญาได้วางมาตรฐานการสืบพยานไว้สูงเช่นนี้ก็เนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง ที่วางข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และถือว่ยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด นั่นเอง จึงส่งผลให้

⁵ ธานี สิงหนาท, คู่มือการศึกษาพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: พลสยามการพิมพ์, 2548), หน้า 54.

⁶ ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2517), หน้า 43-47.

⁷ ธานี สิงหนาท, คู่มือการศึกษาพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2551), หน้า 269.

โจทก์ในคดีอาญามีภาระการพิสูจน์เพื่อแสดงพยานหลักฐานให้ศาลเห็นและเชื่อว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงในคดีอาญาแม้ว่าจำเลยจะไม่ให้การอย่างไรเลยหรือให้การปฏิเสธโดยไม่แสดงเหตุผลแห่งการปฏิเสธไว้เลย หรือที่เรียกกันว่า “ปฏิเสธลอย” โจทก์ก็มีภาระการพิสูจน์อยู่นั่นเอง^๘ หรือแม้แต่กระทั่งในคดีที่จำเลยให้การว่ากระทำตามที่โจทก์ฟ้องจริง แต่อ้างว่าเป็นการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็ไม่ถือว่าจำเลยให้การรับสารภาพ เพราะการป้องกันตัวถือเป็นสิทธิของจำเลยที่จะกระทำได้ หากการกระทำนั้นเป็นการป้องกันสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมาย จำเลยก็ไม่ต้องมีความผิด อันเป็นไปตามหลักประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 กรณีนี้จึงถือว่าจำเลยให้การปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิดจึงเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ถึงความผิดของจำเลย ยกตัวอย่างเช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยใช้ปืนยิงผู้ตายโดยเจตนาฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อน จำเลยให้การว่าผู้ตายเข้ามาลักกระบือของจำเลยซึ่งผูกไว้ได้ถูกรื้อจนจำเลยยิงผู้ตายเพื่อป้องกันตัวและป้องกันทรัพย์สินพอสมควรแก่เหตุ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า หากเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ผู้กระทำไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 คดีนี้จำเลยต่อสู้ว่าจำเลยกระทำเพื่อเป็นการป้องกัน เท่ากับจำเลยปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิด จึงเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะนำสืบว่า จำเลยได้ยิงผู้ตายถึงแก่ความตายโดยเจตนา ไม่ใช่เรื่องที่จำเลยกระทำเพื่อป้องกันสิทธิของตน *

ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องของโจทก์ทุกประการ ศาลย่อมฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องและลงโทษจำเลยได้โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องสืบพยาน อย่างไรก็ตาม ในแนวทางปฏิบัติของศาลก็มีอำนาจสั่งให้โจทก์สืบพยานโดยผลการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ได้ เมื่อพบว่ารายงานคุมประพฤติของจำเลยแย้งกับคำฟ้องและคำรับสารภาพของจำเลย หรือในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพแต่เป็นคดีที่กฎหมายได้วางอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำไว้ตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป หรือโทษที่สถานหนักกว่านั้น กฎหมายบัญญัติให้ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง จะเห็นได้ว่าคดีอาญาแม้จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องแล้ว แต่กฎหมายก็ยังให้โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาสืบตามข้อกล่าวอ้างของตนด้วย ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคหนึ่ง

^๘ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4(กรุงเทพมหานคร: บริษัท เกนโกร จำกัด, 2542), หน้า 51.

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 943/2508 และ 2019/2514

ในคดีอาญา แม้ว่าศาลจะสั่งงดสืบพยานโจทก์เนื่องจากพยานโจทก์ไม่มาศาลในวันสืบพยาน หากต่อมาในระหว่างที่สืบพยานจำเลย พยานโจทก์มาปรากฏตัวต่อศาล ประกอบกับพยานโจทก์รายนี้เป็นประจักษ์พยานรู้เห็นเหตุการณ์อันเป็นประเด็นในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลมีอำนาจอนุญาตให้สืบพยานโจทก์ปากดังกล่าวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 เพราะในคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหา และในกรณีดังกล่าวไม่ถือว่าทำให้จำเลยเสียเปรียบเพราะจำเลยมีโอกาสซักค้านเพื่อหักล้างพยานของโจทก์ได้

แม้หลักกฎหมายอาญาจะให้นำเรื่องภาระการพิสูจน์ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้กับคดีอาญาโดยอนุโลมโดยอาศัยมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตาม ซึ่งหลักเรื่องภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่งที่ว่า "ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ" นี้เองก็มีข้อยกเว้นในเรื่องข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะอันเป็นหลักที่ใช้ในกฎหมายแพ่ง เนื่องจากข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายใดยอมเป็นการยากที่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างจะสามารถนำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเรื่องดังกล่าวมาแสดงต่อศาลเพื่อให้ศาลเชื่อตามคำกล่าวอ้างของตนได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการพิจารณาคดีในศาลจึงมีการยกเว้นหลัก "ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ" เสีย ซึ่งถ้ามีกรณีข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นยอมมีหน้าที่นำสืบ แต่ข้อยกเว้นของหลักดังกล่าวนำมาใช้ในคดีแพ่งเท่านั้น ไม่นำมาใช้ในการพิจารณาในคดีอาญาด้วยเนื่องจากในคดีอาญาภาระการพิสูจน์ถึงความผิดของจำเลยนั้นตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ แม้ว่าข้อเท็จจริงที่ต้องพิสูจน์จะอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยฝ่ายเดียวก็ตาม ก็หาทำให้โจทก์หลุดพ้นจากภาระนั้นไม่^๑ อย่างไรก็ตาม หลักในคดีอาญาที่ให้โจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น มีข้อยกเว้นอยู่เหมือนกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 กล่าวคือ ถ้ามีกฎหมายสันนิษฐานข้อเท็จจริงบางประการไว้เป็นคุณแก่โจทก์ โจทก์ย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้น ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน แต่ผลภาระการพิสูจน์ไปให้จำเลยมีหน้าที่ต้องนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายนั้น แต่อย่างไรก็ตาม โจทก์จะต้องนำสืบข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานเสียก่อนจึงจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมายนั้น ดังนั้น ถ้าโจทก์ไม่นำสืบพยานหรือโจทก์นำสืบข้อเท็จจริงที่เป็น

^๑ โสภณ รัตนานกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 6(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2545), หน้า 91.

เงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานไม่ได้แล้ว ศาลก็ไม่อาจลงโทษจำเลยได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ มาตรา 84/1 ที่แก้ไขใหม่ยังได้เพิ่มข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นขึ้นมาอีกข้อหนึ่ง ซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์หรืออาจเรียกอีกอย่างว่า "ข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริง" (res ipsa loquitur) จึงเกิดปัญหาว่าจะอนุโลมมาใช้เปลี่ยนภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาด้วยได้หรือไม่ เมื่อพิจารณาถึงหลักในการดำเนินคดีอาญาที่โจทก์มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวอ้างแล้ว จะเห็นได้ว่าโดยสภาพของคดีอาญา การที่จะใช้ข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นเพื่อให้เป็นผลร้ายหรือเป็นโทษแก่จำเลยไม่อาจจะกระทำได้

นอกจากนี้ หลักกฎหมายอาญาได้บัญญัติห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งอื่นๆ ตามมาตรา 226/2 เนื่องจากพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งอื่นๆ เช่น ประวัติอาชญากรรมของจำเลยในครั้งก่อนๆ ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดในคดีหลังหรือไม่ ดังนั้นกฎหมายจึงห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานเช่นนี้ในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่อย่างไรก็ตามหาได้ห้ามมิให้โจทก์นำสืบเกี่ยวกับการกระทำครั้งอื่นๆ เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ หรือเพิ่มโทษ หรือไม่รอการลงโทษจำคุกไม่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาเป็นหน้าที่ของฝ่ายโจทก์เสมอ ทั้งนี้ไม่ว่าจำเลยจะให้การรับหรือปฏิเสธ หรือให้การอย่างไรก็ตาม แม้แต่ข้อยกเว้นของหลัก "ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ" จะเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่งก็ตาม แต่ในคดีอาญานั้นไม่สามารถนำข้อยกเว้นดังกล่าวมาใช้ได้ ภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยจึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายโจทก์เสมอตลอดการพิจารณาของศาล ส่วนจำเลยคงรับหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานในกรณีที่ได้แย้งข้อกล่าวหาของโจทก์เท่านั้น

2.1.4 ปัญหาการพิสูจน์ความผิด

เมื่อทราบถึงความหมายและลักษณะของผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นองค์กรอาชญากรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องยากที่จะนำกฎหมายมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลเรื่องข้อจำกัดของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันในเรื่องภาระการพิสูจน์ หรือแม้กระทั่งเรื่องโทษตามกฎหมายที่จะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดล้วนแล้วแต่ไม่มีความเหมาะสมทั้งสิ้น กล่าวคือ ในเรื่องภาระการพิสูจน์ ซึ่งในคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์เพื่อให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องศาลจึงมีอำนาจลงโทษจำเลยตามกฎหมายได้ กฎหมายอาญาได้วางมาตรฐานในการพิสูจน์ความผิดไว้สูงถึงขั้น

“พิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัย” ก็เนื่องจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง ที่วางข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและถือว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ประกอบกับเมื่อพิจารณาจากโทษที่กฎหมายจะลงแก่ผู้กระทำความผิดแล้วแต่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด เช่น ประหารชีวิตจำคุก ซึ่งเป็นโทษที่รุนแรง นั่นเอง ดังนั้น กฎหมายอาญาจึงกำหนดภาระให้โจทก์ไว้สูงว่าโจทก์ต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย ซึ่งเป็นมาตรฐานที่สูงกว่าการพิสูจน์ในคดีแพ่ง เพราะหากโจทก์ไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบให้ศาลเห็นได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามฟ้อง แม้เป็นกรณีที่จำเลยให้การรับหรือปฏิเสธ หรือไม่ให้การอย่างไร เลยกก็ตาม ศาลก็ไม่อาจพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ศาลต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยโดยการยกฟ้องไปนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า ระดับภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาที่ต้อง “พิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัย” เป็นเรื่องที่ทำได้ยากมากในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เพราะการพิสูจน์ในคดีอาญานั้นโจทก์จะต้องพิสูจน์ให้เข้าองค์ประกอบของความผิดตามที่โจทก์ฟ้องจำเลย เช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยลักเอาทองของโจทก์ไป อันเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 โจทก์มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าการกระทำของจำเลยครบองค์ประกอบของกฎหมาย คือ โจทก์ต้องนำสืบว่าจำเลยได้เอาทองของโจทก์ไปโดยทำให้ทองเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง โดยมีเจตนาทุจริตเพราะมีการกระทำโดยรู้สำนึกและประสงค์ต่อผลที่จะลักทองเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย และเมื่อจำเลยพาททรัพย์เคลื่อนที่ที่ย่อมเป็นการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์สำเร็จ อันเป็นความผิดตามมาตรา 334 แล้ว ในการพิสูจน์ว่าจำเลยลักทองของโจทก์ไปเป็นเรื่องง่าย โจทก์เพียงแต่พิสูจน์ให้เข้าองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้น ก็เพียงพอที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้

แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการดำเนินการขององค์กรอาญากรรมที่มีระบบและโครงสร้างการทำงานที่สลับซับซ้อน เป็นขั้นตอน มีการควบคุมบังคับบัญชากันเป็นลำดับขั้น มีการแบ่งหน้าที่กันทำระหว่างสมาชิกในองค์กรอย่างเป็นระบบ ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เฉพาะด้านเป็นอย่างดี ดังนั้นในการดำเนินงานขององค์กรจึงพยายามที่จะลบรอยรอยเพื่อไม่ให้พยานหลักฐานอันจะนำไปสู่การจับกุมได้ ข้อมูลหรือพยานหลักฐานส่วนใหญ่จะอยู่ในความครอบครองของฝ่ายผู้กระทำความผิด จึงเป็นการยากหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะให้โจทก์แสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิดเพื่อมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดมูลฐานหรือการฟอกเงินอันเป็นความผิดจริงตามฟ้อง และแม้โจทก์จะมีพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดมาแสดงต่อศาลแต่พยานหลักฐาน ส่วนใหญ่ก็เป็นเพียงพยานหลักฐานที่สามารถดำเนินคดีกับพวกผู้กระทำ

ความผิดในระดับล่างที่เป็นผู้ลงมือกระทำความผิดเท่านั้น พยานหลักฐานดังกล่าวไม่สามารถสาวไปถึงตัวบงการซึ่งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังในการกระทำความผิดที่แท้จริงได้ ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงก็ยังคงลอยนวลและกระทำความผิดต่อไป เพราะการกระทำความผิดขององค์กระอาชญากรรมนั้น ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงหรือตัวการไม่ได้เป็นผู้ลงมือกระทำความผิดด้วยตนเอง แต่จะเป็นเพียงผู้อยู่เบื้องหลังคอยสั่งการและมีลำดับการสั่งการต่อกันเป็นทอดๆ ตามลำดับชั้น ลำพังเพียงแต่ให้โจทก์ไปแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าการกระทำขององค์ประกอบของกฎหมายที่บัญญัติเป็นความผิดก็เป็นเรื่องยากแล้ว การที่จะให้พยานหลักฐานนั้นสาวไปถึงตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงซึ่งอยู่ห่างไกลจากการลงมือกระทำความผิดยิ่งเป็นเรื่องยากยิ่งกว่า

2.1.5 ปัญหาเรื่องโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด

แม้โจทก์จะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ถึงความผิดของจำเลยและศาลเองก็เชื่อในพยานหลักฐานนั้นว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามที่ฟ้องและศาลสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงโทษตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจะเห็นว่ากฎหมายกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดเพียง 5 ประเภท ตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น ประกอบกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้” ดังนั้นจะเห็นว่าได้ว่าโทษที่บัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

อย่างไรก็ตาม รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ์ มีความเห็นว่า “โทษ” (punishment หรือภาษละติน poena) ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาไทย ที่ใช้ลงกับตัวผู้กระทำความผิด มีเพียง 3 สถานเท่านั้น คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง เท่านั้น ส่วนปรับกับริบทรัพย์สินไม่ใช่โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดโดยตรง เนื่องจากความหมายของโทษอาญาต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ เป็นการลงโทษเมื่อมีการทำผิดกฎหมายต้องเป็นไปโดยเสมอภาค มีการบังคับโดยรัฐและที่สำคัญต้องเป็นผลร้าย (pain) เพื่อเป็นการตำหนิการกระทำของผู้ต้องโทษ¹⁰

การกระทำความผิดตามกฎหมายฉบับดังกล่าวผู้กระทำความผิดมักจะกระทำอยู่ในรูปแบบองค์กระอาชญากรรมมีสมาชิกที่เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก โดยการเข้าร่วมกันนั้นมีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นระบบและขั้นตอนซึ่งโดยทั่วไปแล้วองค์กระดังกล่าวจะประกอบ

¹⁰ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ์, กฎหมายอาญา หลักและปัญหา.(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), หน้า 347-348.

กิจการที่ผิดกฎหมาย มีการบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น มีตัวตายตัวแทนกัน แม้ผู้กระทำความผิดคนหนึ่งถูกจับและถูกลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกเพื่อตัดโอกาสไม่ให้บุคคลนั้นไปกระทำความผิดอีก ก็จะมีสมาชิกในองค์กรคนอื่นขึ้นมาแทนที่และดำเนินงานตามความมุ่งหมายขององค์กรต่อไป หรือกรณีโทษปรับก็ไม่เป็นที่เกรงกลัวของอาชญากร เพราะเมื่อเปรียบเทียบจำนวนค่าปรับตามที่กฎหมายกำหนดไว้กับผลประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับการประกอบอาชญากรรมนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมาก จึงเป็นเหตุผลให้อาชญากรยอมเสี่ยงที่จะประกอบอาชญากรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ตอบแทนมูลค่ามหาศาล แม้จะมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดและมีกฎหมายกำหนดโทษไว้ก็ตาม ส่วนกรณีโทษริบทรัพย์ตามกฎหมายอาญาเอง การที่จะนำโทษริบทรัพย์มาใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้จะต้องเป็นกรณีที่โจทก์พิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องเสียก่อน ศาลถึงจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินนั้นได้ หากโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามฟ้องหรือยังมีข้อสงสัยอยู่ว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ ศาลก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ศาลจะพิพากษาสั่ง ริบทรัพย์สินของจำเลยไม่ได้ หรือแม้แต่ในกรณีที่โจทก์พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามฟ้องแล้ว แต่ปรากฏตามข้อเท็จจริงว่าทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมีการยกย้าย จำหน่าย จ่ายโอนไปยังบุคคลอื่นแล้ว หรือมีการแปรเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไปอยู่ในรูปอื่นแล้ว ศาลก็ไม่อาจพิพากษาสั่งริบทรัพย์สินเช่นนั้นได้

2.1.6 การริบทรัพย์สินทางอาญากับผู้กระทำความผิด

ในคดีอาญาเมื่อกล่าวถึงการริบทรัพย์สินแล้ว กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการริบทรัพย์สินจะมีอยู่ด้วยกันหลายฉบับ แต่ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา และการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

1. การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา

การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญานั้น มีลักษณะเป็นทั้งโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่ว่าเป็นโทษ กล่าวคือ ทำให้เจ้าของต้องเสียทรัพย์สินที่ถูกริบไปนั้น และที่ว่าเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยก็คือเมื่อมีการริบทรัพย์สินนั้นไปแล้วทรัพย์สินนั้นก็ไมอาจถูกนำไปใช้ในการกระทำความผิดได้อีก ถือได้ว่าเป็นการป้องกันความผิดที่จะเกิดขึ้นในภายหน้า เนื่องจากทรัพย์สินนั้น อย่างไรก็ตาม ผู้ร่างประมวลกฎหมายอาญาคงเห็นว่าการริบทรัพย์สิน

มีลักษณะเป็นโทษยิ่งกว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัย จึงได้จัดให้การริบทรัพย์สินเป็นโทษอย่างหนึ่งที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 18¹¹

เมื่อการริบทรัพย์สินซึ่งถือว่าเป็นโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ดังนั้นการที่จะนำกฎหมายมาใช้ลงโทษกับผู้กระทำความผิดได้นั้นย่อมต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขตามมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา คือ บุคคลจะต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษเอาไว้ ดังนั้น การที่จะริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดได้จะต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด และกำหนดโทษริบทรัพย์สินไว้เสียก่อน¹² ยกตัวอย่างเช่น ก โกรธและคิดจะฆ่า ข ก จึงไปซื้อยาพิษมา การกระทำของ ก เพียงแค่นี้ยังไม่เป็นความผิด เมื่อความผิดยังไม่ปรากฏ จะริบทรัพย์สินของ ก ไม่ได้ แต่ถ้าหาก ก เข้าไปในบ้านของ ข ในเวลากลางคืนพร้อมด้วยเครื่องมือสำหรับลักทรัพย์ ถือว่าการกระทำของ ก เป็นความผิดแล้ว ฉะนั้น ทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดก็ริบได้

ภาระการพิสูจน์การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา เนื่องจากประเทศไทยถือหลักกฎหมายซึ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเป็นสำคัญและหลักนี้ได้ถูกรับรองโดยรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศว่า ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น พนักงานอัยการโจทก์ต้องทำหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่โจทก์ฟ้อง หากมีข้อสงสัยแม้เพียงเล็กน้อยกฎหมายต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยโดยการพิพากษายกฟ้อง นอกจากพนักงานอัยการโจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องแล้ว พนักงานอัยการโจทก์ยังต้องนำสืบให้ศาลเห็นว่า ทรัพย์สินที่ขอให้ศาลมีคำสั่งริบนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิดด้วย หากพนักงานอัยการไม่ได้นำสืบหรือนำสืบไม่ได้ ศาลจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินนั้นไม่ได้ เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่มีความผิดในตัวเองดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 32 แม้ศาลจะพิพากษายกฟ้อง กฎหมายก็ให้อำนาจศาลในอันที่จะสั่งริบทรัพย์สินนั้นเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ แต่พนักงานอัยการโจทก์จะต้องขอให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

¹¹ อุททิศ แสนโกศิก, กฎหมายอาญาภาค 1, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการกองวิชาการ กรมอัยการ, 2525), หน้า 254-258.

¹² พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ), หน้า 106.

2. การริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

การริบทรัพย์สินที่เป็นของกลางในคดียาเสพติด แม้ศาลจะพิพากษายกฟ้องกฎหมายก็ให้อำนาจศาลที่จะสั่งริบเสียทั้งสิ้น โดยไม่คำนึงว่าจะมีตัวผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการริบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 กล่าวคือ การริบทรัพย์สินประเภทนี้จะดูที่ตัวทรัพย์เป็นสำคัญ ปัญหาว่าใครเป็นเจ้าของทรัพย์หรือผลคดีเป็นอย่างไร ไม่ต้องพิจารณา พิเคราะห์เพียงว่าตัวทรัพย์นั้นเป็นอันตรายต่อประชาชนหรือไม่เท่านั้น

ส่วนการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีลักษณะเป็นการลงโทษทางอาญา ซึ่งมาตรา 32 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ ศาลมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องผู้ต้องหาหรือจำเลยรายใด ให้การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้น รวมทั้งทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งยึดหรืออายัดไว้ เนื่องจากเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นสิ้นสุดลง..." หมายความว่า ศาลจะต้องพิจารณาความผิดของจำเลยเสียก่อนจึงจะพิจารณาคำขอเพื่อสั่งริบทรัพย์สินได้ หากศาลพิพากษาลงโทษจำเลยในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดศาลจึงจะสั่งริบทรัพย์สินได้ แต่หากพนักงานอัยการโจทก์มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องหรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องจำเลยไม่ว่ากรณีใดๆ การยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นสิ้นสุดลงและจะไม่มีมีการพิจารณาคำขอริบทรัพย์สินนั้นอีกต่อไป ดังนั้น จะเห็นว่าการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มีลักษณะเป็นโทษอย่างหนึ่งตามกฎหมายอาญา ศาลจะพิพากษาให้ริบทรัพย์สินต่อเมื่อมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด¹³

เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้มีการกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดตามหลักกฎหมายอาญา ดังนั้น ภาระการพิสูจน์ในคดีริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงมีลักษณะเช่นเดียวกันกับภาระการพิสูจน์ในคดีอาญา กล่าวคือ เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจริงตามฟ้อง ศาลจึงจะสั่งริบทรัพย์สินได้หากยังคงมีข้อสงสัย กฎหมายจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลยโดยพิพากษายกฟ้อง ทั้งนี้ เนื่องมาจากกฎหมายใช้ระบบกล่าวหาจำเลยได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่า

¹³ ประดิษฐ์ เอกมณี, "การริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด," ใน โอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนกุล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540), หน้า 200-205.

มีความผิดใจก็จึงมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลยจนสิ้นสงสัย หรือหากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องคดีอาญาเสีย ศาลจะสั่งริบทรัพย์สินตามคำร้องของพนักงานอัยการไม่ได้

จะเห็นได้ว่าการริบทรัพย์สินตามกฎหมายทั้งสองฉบับข้างต้นมีลักษณะเป็นการริบทรัพย์สินทางอาญา ซึ่งการริบทรัพย์สินทางอาญาได้นั้นจะต้องพิสูจน์ความผิดให้ได้เสียก่อน ดังจะเห็นได้จากมีการกำหนดให้โจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องเสียก่อนศาลจึงมีอำนาจสั่งริบทรัพย์สินได้ ดังนั้น การที่ศาลจะสั่งริบทรัพย์สินได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานของโจทก์ว่านำสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแล้วพบว่า ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์เฉพาะทางเป็นอย่างดี โครงสร้างมีลักษณะการดำเนินการที่ซับซ้อน มีระบบการแบ่งหน้าที่กันตามสายบังคับบัญชา ผู้กระทำความผิดเป็นเพียงผู้สั่งการอยู่เบื้องหลังไม่ได้ลงมือกระทำความผิดด้วยตนเอง และขณะที่กระทำความผิดจะมีการลบรอยรอยหรือพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดการสาวมาถึงตัวผู้กระทำความผิดได้โดยง่าย ประกอบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดส่วนใหญ่จะอยู่ที่ฝ่ายผู้กระทำความผิดเสียเอง โอกาสที่จะให้โจทก์นำพยานหลักฐานเหล่านั้นมาเสนอต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยและแสดงให้เห็นว่าตัวการที่อยู่เบื้องหลังเป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริงจึงเป็นไปได้ยากหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย เมื่อโจทก์ไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามฟ้อง ศาลก็สั่งริบทรัพย์สินไม่ได้ แม้พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จะออกมาโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเพิ่มมาตรการและประสิทธิภาพในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ได้ผลมากขึ้น แต่พระราชบัญญัตินี้ก็ยังคงยึดติดอยู่กับหลักการและผลการดำเนินคดีอาญาดังเห็นได้จากมีการใช้มาตรการริบทรัพย์สินทางอาญาอยู่นั่นเอง

เมื่อพิจารณาแล้วมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญาจึงไม่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินตามเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงมีความพยายามผลักดันให้เกิดพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหอาชญากรรมเกี่ยวกับการฟอกเงิน โดยพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้มีโทษฎีกาและมาตรการทางกฎหมายต่างๆ เพื่ออุดช่องว่างของการบังคับใช้กฎหมายในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งจะขอลงในหัวข้อถัดไป

2.2 ทฤษฎีของการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

แนวคิดของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินตามหลักกฎหมายสากลนั้นได้กำหนดให้การฟอกเงินเป็นความผิดทางอาญา ซึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง เนื่องจากการบังคับโทษทางอาญาจำต้องพิสูจน์ความผิดก่อน จากนั้นจึงจะบังคับโทษ ถ้าพิสูจน์ความผิดไม่ได้ ก็ไม่สามารถบังคับโทษได้ ดังนั้น การนำภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาที่โจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องหรือมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญาที่โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยมีความผิดเสียก่อนมาบังคับใช้กับอาชญากรรมดังกล่าวนั้นเป็นเรื่องยากและไม่อาจบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดได้จริง ดังที่พบอยู่เสมอว่าผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มักเป็นผู้มีอิทธิพล การพิสูจน์ความผิดมักไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้การบังคับโทษไม่อาจเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ เพื่อนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายในอันที่จะแก้ไขปัญหาการฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมยุคใหม่ในนานาประเทศ จึงใช้หลักว่าด้วยการสมคบกันกระทำการฟอกเงิน โดยได้นำทฤษฎีการสมคบกัน (Conspiracy Theory) และทฤษฎีการช่วยเหลือและสนับสนุน (Aiding and Abetting Theory) มาใช้¹⁴ นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีผลภาระการพิสูจน์ (Shifting the Burden of Proof) มาเสริมอีกด้วย เพื่อเป็นการลดภาระการพิสูจน์ของโจทก์และเพิ่มประสิทธิผลในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนี้

2.2.1 ทฤษฎีการสมคบ (Conspiracy Theory)

ทฤษฎีนี้ได้เป็นไปตามหลักกฎหมายความผิดพื้นฐานของการสมคบกันกระทำความผิดทางอาญาที่ว่า “บุคคลที่ร่วมในการสมคบกันจะต้องมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับตัวการ” และให้ถือว่าผู้ร่วมสมคบกันร่วมกระทำความผิดต่อการกระทำของผู้ร่วมสมคบกันอย่างไม่จำกัด และการให้ความช่วยเหลือในการสมคบยอมทำให้กลายเป็นกลุ่ม เมื่อการตกลงนำไปสู่การสมคบกัน และการสมคบกันก่อให้เกิดความรับผิดชอบเช่นเดียวกับตัวการ นอกจากนี้ การสมคบเกิดขึ้นเมื่อบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีการตกลงกันกระทำความผิด* โดยการกระทำนั้นต้องมีการแสดงออกมาอันนำไปสู่การบรรลุข้อตกลง ซึ่งถ้าหากไม่สามารถฟ้องร้องในความผิดฐานฟอกเงินก็อาจ

¹⁴ ไชยยศ เหมะรัชตะ, “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน,” ใน หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชนรุ่นที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540), หน้า 59.

* พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 9

ฟ้องในข้อหาสมคบกันกระทำความผิด ตลอดจนการสมคบกันไม่ต้องการการกระทำถึงขั้นความผิดสำเร็จ แต่ต้องการเพียงการกระทำอันเป็นความผิด

2.2.2 ทฤษฎีการช่วยเหลือสนับสนุน (Aiding and Abetting Theory)

ทฤษฎีการช่วยเหลือสนับสนุนนี้นำมาใช้ในคดีฟอกเงิน เนื่องจากการฟอกเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ถือว่าเป็นการช่วยเหลือและสนับสนุนอาชญากรไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือก่อนกระทำความผิด ขณะกระทำความผิด หรือหลังกระทำความผิด* ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือก่อนกระทำความผิด หรือไม่ก็ตาม ในการใช้เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาเพื่อขยายอิทธิพลสำหรับการประกอบอาชญากรรมต่อไป โดยการพิสูจน์ว่าผู้กระทำการฟอกเงินได้รู้ว่าเงินดังกล่าวได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานและผู้กระทำได้ทำการฟอกเงินโดยมีเจตนาที่จะช่วยให้มีการกระทำความผิดต่อไป¹⁵

2.2.3 ทฤษฎีผลภาระการพิสูจน์ (Shifting the Burden of Proof)

หลักในเรื่องการผลภาระการพิสูจน์ถูกนำมาใช้กับการรับทรัพย์สินทางแพ่งอันเป็นมาตรการในการดำเนินการกับทรัพย์สิน เริ่มต้นด้วยการที่รัฐมีภาระในการพิสูจน์ให้เห็นว่ากรณีมีการกระทำความผิดตามมูลฐานที่กฎหมายฟอกเงินกำหนดเป็นความผิด ขั้นตอนต่อมาจะเป็นการพิสูจน์เพื่อดำเนินการกับตัวทรัพย์สิน ซึ่งในขั้นตอนนี้รัฐเพียงแต่พิสูจน์ว่ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดและอาจมีการโอน จำหน่าย ยักย้ายปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สิน จึงสามารถใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเพื่อดำเนินการกับทรัพย์สินเหล่านั้นได้ โดยเป็นการผลภาระการพิสูจน์ให้กับผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันจะต้องพิสูจน์ถึงการได้มาซึ่งทรัพย์สิน หากบุคคลเหล่านั้นไม่สามารถพิสูจน์ถึงที่มาที่ไปของทรัพย์สินได้ทรัพย์สินนั้นก็จะเป็นของแผ่นดิน

จากการศึกษาในบทนี้จะเห็นได้ว่า หลักเรื่องภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาและมาตรการรับทรัพย์สินทางอาญา ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2)

* พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 7

¹⁵ ปิยะพันธ์ สารากวรวิรัช, "การกำหนดความผิดอาญฐานเกี่ยวกับการฟอกเงิน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 52-53.

พ.ศ. 2551 แต่ควรนำทฤษฎีทั้งสามดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมาใช้แทน เพื่อเป็นการลดภาระการพิสูจน์ของโจทก์และทำให้สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษให้สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมอย่างแท้จริง ในบทต่อไปจะกล่าวถึงสาระสำคัญ มาตรการทางกฎหมาย หลักการและแนวคิด รวมถึงวิธีการในการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551